

See discussions, stats, and author profiles for this publication at: <https://www.researchgate.net/publication/313847622>

Beyazperdede Don Kişot

Article · December 2006

CITATIONS

0

READS

4

1 author:



Ebru Yener Gökşenli

Istanbul University

11 PUBLICATIONS **2** CITATIONS

SEE PROFILE

Ebru YENER*

BEYAZ PERDEDE DON KİŞOT

Dünya üzerinde Don Kişot'u tanıyan iki tür insan vardır. Şanslı olanlar, onu Miguel de Cervantes'in yazdığı iki ciltlik edebi şaheserden tanıyanlardır. Hatta İspanyolca'ya vakıf olup, orijinalini okuyanlar ise en şanslılardır. Ne var ki, dünyada Don Kişot'u tanıyanların çoğu, onu beyaz perdeye yansıtmış maceraları ile bilirler. Don Kişot denince bu kişilerin aklına ilk önce tatlı kaçık bir adamın yel değirmenlerine meydan okuması gelir. Ne o kişilikte, keşifler tarihine imzasını atmış İspanya'nın maceracı ruhunu hissedebilmişlerdir, ne de basit bir uşak gibi gördükleri Sancho'nun aynı ülkenin temkinli ve sağduyulu kişiliğini yansıttığını anlayabilmişlerdir. Çünkü Cervantes'in bu mesajı kendilerine ne yazık ki yönetmenler tarafından iletilememiştir.

Yaklaşık 110 filmle sinema seyircisinin karşısına çıkan La Mancha'lı asilzade, beyaz perdede haksızlığa uğramıştır. Yazım teknikleri açısından dünya edebiyatında büyük önem taşıyan bu romanın sinemaya aktarılırken karşısına dikilen imkansızlıklar nelerdir? Hatta bazı ünlü yönetmenler, bu romana duydukları saygıdan dolayı niye "*sinemaya uyarlanamaz*" demişlerdir?

Miguel Cervantes de Saavedra'nın edebiyat tarihine adını altın harflerle yazdıran ünlü romanı ve kahramanımız Don Kişot'la sinema tarihinde yaptığımız yolculuk, sessiz sinemanın insanlar için en büyük eğlence aracı olduğu 1800'lerin son yıllarında başladı. O yıllardan günümüze dek Don Kişot ve Sancho Panza'nın maceraları televizyon dünyasını da içine alarak, kısa ve uzun metrajlı filmler, belgeseller ve animasyon filmlerle tüm dünyaya yayıldı.

Ancak bu serüvenin başlangıç öyküsü oldukça ilginçtir. La Mancha'lı asilzadenin beyaz perdede ilk kez at üzerine çıkışı, Kastilya topraklarında değil, Pirenelerin öteki tarafında, Fransa'da gerçekleşir. İspanyol edebiyatının bu başyapıtı Gaumont Film Evi tarafından kısacık bir sahne olarak *ilk kez 1898*

* I.Ü. Edebiyat Fakültesi, İspanyol Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Araş. Gör.

yılında Fransa'da yayımlanır. İkinci Don Kişot denemesi ise rakip film şirketi Pathé tarafından 1903'de "La Mancha'lı Don Kişot'un maceraları" adıyla 6 dakikadan ibaret olan, ancak dönemin önemli bir sinema yeniliği olarak elle renklendirilmiş haliyle izleyicilerin beğenisine sunulur.

Bu ikinci Fransız uyarlaması kısa film, toplam 15 film karesi ile yoğun uğraşlar sonucunda 20 dakikalık izleme süresine ulaştırılır. Yayın yılına göre oldukça uzun sayılan 20 dakikalık süresi, bu uyarlamaya "Tarihin ilk uzun kurgu filmi" ünvanını kazandırır. 1905 yılında ise bu film, romanın üç yüzüncü yılı kutlamaları dahilinde, İspanya'nın genelinde tam 1 yıl süresince, tüm vatandaşlara ücretsiz olarak gösterilir. Don Kişot'un sessiz sinemadaki serüvenleri dünya ve ulusal sinema tarihi açısından işte bu denli önemli olaylara imza atarak başlar.

Don Kişot, sinematografik yolculuğu sırasında geçtiği güzergahlarda izleyicilerine 60'ın üzerinde uzun metrajlı film, 20'den fazla animasyon filmi, 30'dan fazla ise belgesel film bırakarak ilerlemiştir. Bir diğer ilginç nokta ise, beyaz perdedeki ilk uyarlamalarında süre kısıtlılığı yüzünden Dulcinea karakterinin filme zar zor sığdırılabilmiş olmasıdır. Hatta bazı yapımlarda güzel Dulcinea hiç gözükmemiştir. 1909 yılında bir diğer Fransız yönetmen George Melies, Don Kişot'u ve macerasındaki belli başlı karakterleri animasyon karakterlerine dönüştürerek hem büyüklere hem de küçüklere sevdirmeyi başarır.

Don Kişot'un İspanyol sinemasında ilk macerasına atılışı için 1908 yılına dek beklendiğini görürüz. Katalan yönetmen Narcís Cuyas'ın Don Kişot'u, tüm İspanya'da büyük bir heyecanla karşılanır. Bu ilk yerli kısa metraj uyarlamada izleyicileri en çok etkileyen bölüm ise hiç kuşkusuz yel değirmenlerinin yani devlerin yer aldığı sahnelerdir. Sinema tarihinde Cuyas'a ait, her ikisinin de tarihi 1908'i gösteren iki ayrı Don Kişot uyarlamasına rastlanır. Birinin adı "La Mancha'lı Don Kişot" ötekinin adı ise "Münasebetsiz meraklı" olarak Türkçe'ye çevrilen "El curioso Impertinente"dir. Ancak işin acı, bir o kadar da akıl almaz yanı, ulusal sinema mirası olmasına karşın Cuyas'ın ilk filmi "La Mancha'lı Don Kişot'un orijinal kaydının kaybedilmiş olmasıdır¹. Bu yüzden zihinlerde uyanan "acaba bu iki film ayrı adlar taşıyan tek bir film olabilir mi?" sorusunun yanıtı bir türlü bulunamamıştır. İkinci filmin orijinalinin de bir süre sonra kaybolması ile bu soru büsbütün sinema dünyasında polemiklere yol açmıştır. Yine de Cervantes'in söz konusu romanında bağımsız bir hikaye

¹ Carlos F. Heredero, *El Mundo, suplemento El Cultural*, 6-12 Ocak 2005.

olarak bulunan “*Münasebetsiz meraklı*”nın ilk beyaz perde uyarlamasının Narcís Cuyas’a ait olduğunu söyleyebiliriz.

Don Kişot’un bir İspanyol yönetmenin elinden çıkacak yeni maceraları için tam 1934 yılına dek beklenmesi gerekti. 34 yılında ise yönetmen Ramón Biadiú “*Don Kişot’un rotası*” adında orta metrajlı bir belgesele imza attı. Bu belgesel filmde La Mancha’lı asilzadenin romandaki macera rotası izlenmiş ve bu güzergah üzerinde bir geziye çıkılmıştı. Bu film çekilene dek Fransa, İtalya, İngiltere, Amerika Birleşik Devletleri ve Danimarka’da ardi ardına çevrilen Don Kişot filmleri gişede büyük hasılat yaptı. Okyanus aşırı ülkelerden Amerika Birleşik Devletleri’nde, 1915 yılında tam 50 dakikalık süresiyle Edward Dillon’ın “Don Kişot”u eleştirmenlerce beğeni toplayan bir uyarlama olarak ün kazandı.

1933 yılı, Don Kişot’un beyaz perdedeki maceralarında ilk kez sesine kavuştuğu yıldır. Fransa-İngiltere ortak yapımı olan ve ünlü aktör Feodor Chaliapın’ın Don Kişot’u canlandığı, yönetmen Georg Wilhelm Pabst’ın Don Kişot’u, 82 dakikalık gösterim süresi ve sesli oluşu ile İspanya’da büyük yankı uyandırdı. Cervantes’in buruk öyküsünü destansı bir anlatımla aktaran film, biçimsel olgunluğuyla ilgi çekti². Macera, müzikal, komedi ve drama türlerini başarıyla sentezleyen bu yapımda sinema izleyicisi, Cervantes’in ustalıklı kaleme aldığı romanında Don Kişot’un dilinden dökülen sözcükleri beyaz perdede iştebilmenin keyfini yaşıyordu. Chaliapın’ın Don Kişot karakteri için fazla heybetli ve ağırbaşlı görünümü bile filmin başarısına gölge düşürememiştir³. Bu yapımda kahramanın adının baştan sona kadar Don Kişot olduğu görülür. Ancak Cervantes’in eserinde ve pek çok sinema uyarlamasında kahramanımızın adı Alonso Quijano, ya da Arthur Hiller’ın “*La Mancha’lı adam*” adlı 1972 yılı yapımında olduğu gibi Quijana’dır. Ancak çılgınlık anından sonra Don Kişot adını alır. Bu sebepten ötürü edebi asıyla bir miktar çelişir.

1940 ve 50’lerde çevrilen biri İspanya öteki Rusya yapımı iki film o güne dek yapılan Don Kişot uyarlamaları arasından başarılarıyla sıyrılıp kendilerini ön plana çıkarmıştır. 1947 yılı İspanya yapımı, yönetmenliğini Rafael Gil’in üstlendiği “*La Mancha’lı Don Kişot*” ustalıklı ve edebi metinle olabildiğince örtüşen senaryosu, yüksek bütçeli dekorları, Don Kişot’un ağzından dökülen eski Kastilya dilindeki sözcükleri, 137 dakikalık uzunluğu ve Alonso

² Rekin Teksoy, “*Rekin Teksoy’un Sinema Tarihi*”, 2.bs., Oğlak Yayıncılık, İstanbul, 2005, s.143.

³ “*Chaliapin as Quijote*”, The New York Times, 24 Aralık 1934.

Quijano'nun Don Kişot'un deliliklerinden pişmanlık duyduğu finali ile romanı beyaz perdeye bir görsel şölen olarak taşımıştır. Fernando Rey ve Rafael Rivelles gibi ünlü oyuncuların rol aldığı bu yapım, Don Kişot'un hayal dünyasını aslına oldukça sadık bir şekilde yansıtır.

Rus sineması ise 1957 yılında 110 dakikalık uzunluğuyla, yönetmen Gregori Kozintsev'in La Mancha'lı yazarın sözcüklerine bağlı kalarak Don Kişot'a son derece etkin bir karakter kazandırdığı "*Don Kişot*" ile, beyaz perdenin en iyi Don Kişot uyarlamalarından birine imza atar. Filmin bir diğer özelliği de *renkli çekilmiş* olmasıdır.

1970'lere dek Don Kişot, gerek düşük gerekse yüksek bütçeli yapımlar, eğitici belgeseller ve farklı tekniklerle birbirinden ilginç uyarlamalarla gündeme gelmiş, ancak hiçbiri bir sinema başyapıtı olacak özellikler sergilememiştir. Bunlar arasında sadece 1963 yılı İtalyan yapımı "*Dulcinea*", biri İspanya'da "*Sinema Yazarları Birliği En İyi Film Ödülü*" olmak üzere toplam iki ödül almayı başarır.

Beyaz perdedeki Don Kişot uyarlamalarından söz ederken, hiç kuşkusuz Peter O'Toole ve Sophia Loren'li bir Arthur Hiller filmi olan, 1972 yılında çevrilen "*La Mancha'lı adam*" adlı müzikal filminden bahsetmeden geçemeyiz. Döneminde eleştirmenlerce fazla övgü almayan, ancak müzikal yönden şarkılarıyla beğeni toplayan bu filmin ilginç kamera arkası notları arasında, Aldonza'nın şarkılarının Sophia Loren söyleyebilsin diye kısaltılıp, ünlü oyuncunun sesine uygun olarak değiştirildiği bilgileri yer almaktadır.

1972 yılında Amerikan NBR ödülleri Peter O' Toole'e "*En İyi Erkek Oyuncu*" ödülünü kazandıran, 73'te ise Oscar ve Altın Küre'ye farklı dallarda aday olan filmde, bir müzikal olmasına rağmen Sophia Loren ve Peter O'Toole gibi şarkı söylemeyen oyuncuların kim tarafından seçildiği merak konusu olmuştur. O'Toole'ün sesinin müziğe gitmediği ortaya çıkınca bir ses dublörü bulunur. Don Kişot'un şarkılarını sanki O' Toole söylüyormuş gibi başarıyla seslendiren, aslında Simon Gilbert'tir.

70'li yılların bir diğer ilgi çekici Don Kişot uyarlaması, 1973 ve 76 yıllarında izleyicisi ile buluşur. 1973 yılında ünlü balet Rudolf Nureyev'in koreografisini yaptığı ve rol aldığı "*Don Kişot*"un beyaz perde için tasarlanmış bu bale uyarlaması, The New York Times'dan Anna Kisselgoff tarafından "*Tüm izleyiciler için bir dans filmi. İlgi çekici, çarpıcı ve zekice işlenmiş bir görsel şölen. Bir bale filmi olduğu kadar dramatik bir film*" sözleriyle yorumlanırken, The New York Magazine'den Judith Crist ise Nureyev'in Don

Kişot'u için "Bugüne dek gördüğümüz en iyi bale filmlerinden biri" açıklamasını yapar.

1976 yılına bakacak olursak, Don Kişot'un sinema tarihinde daha önce rastlanmadık bir şekilde "Don Kişot ve Sancho Panza'nın aşk maceraları" adıyla, Amerikalı yönetmen Raphael Nussbaum tarafından "Yüzyılın en orijinal ve erotik komedisi" sloganı ⁴ eşliğinde sinema salonlarına taşındığını görürüz. Dünya edebiyatında çığır açan eserin beyaz perdedeki bu yorumu karşısında, şüphesiz ki eserin yazarı Cervantes de hayret içinde kalırdı.

1991 yılında İspanya'da, ünlü yönetmen Manuel Gutiérrez Aragon, Fernando Rey ve Alfredo Landa'yı mini televizyon dizisi "Don Kişot" aracılığıyla milyonlarca izleyici ile buluşturur. Romanın sadece ilk bölümünün konu alındığı bu TV dizisi, her ne kadar "kaliteli" bir yapım olarak değerlendirilseye de, edebi orijinaline çok bağlı kaldığından söz edilememekteydi. Ancak Aragon'un 2002 yılında beyaz perdeye aktardığı ve romanın ikinci bölümünün konu edildiği "Şövalye Don Kişot" metne daha olgun ve gerçekçi bir yaklaşım sergilemiştir. Ünlü sinema eleştirmeni Diego Velazquez'e göre Aragon, bu sinema filmde Don Kişot'un monologlarında daha önce hiç olmadığı kadar acıklı, üzgün ve romantik bir ifade yansıtmıştır. 2003 yılında "En İyi Sinematografi" dalında Goya ödülüne layık görülen ve 4 farklı dalda daha Goya'ya aday olan filmin beyaz perdedeki başarısı böylece ünvanlandırılmış olur.

Ünlü yönetmen Orson Welles'in 1957'de Meksika'da çekimlerine başladığı, ancak tanınmış oyuncularına ve titiz çalışmasına rağmen bir türlü son halini vermediği "Orson Welles'in Don Kişot"u, Welles'e yardımcı yönetmenlik yapan İspanyol yönetmen Jesus Franco'nun çalışmalarıyla son halini aldı ve 1992 yılında izleyicilerle buluştu. Welles'in 1985'de, ölümünden kısa süre öncesine kadar hala bu film üzerinde çalıştığı bilinir. Sinema çevrelerinde, Franco'nun filme son halini vermiş olması bir sorun olarak görülmüşse de, bu durum Welles'in Cervantes'in elinden çıkma sayfalara ve bunlardaki meta lingüistik anlatımın yani bir üst anlatım dilinin bilincine son derece yakın bir görsel anlatım yakaladığı gerçeğini değiştirmez. *El Mundo* gazetesi sinema yazarı Carlos Heredero da Welles'in bu yapımında gerçek ile hayalin ustalıkla sentezlendiğinden söz eder. Orson Welles içinse bu film, kahraman hakkında olduğu kadar İspanya hakkında da titiz anlatımlı bir

⁴ İstanbul Cervantes Enstitüsü'nde düzenlenen (2005) "El Quijote en el cine" adlı film afişleri sergisinden yararlanılmıştır.

öyküdür. Filmin yıllar boyunca bitirilememe nedeni, Welles'in yarım kalan diğer filmlerinin aksine, finansal sorunlar değildir. Welles, "Don Kişot" uyarlamasını her zaman özel bir araştırma ve egzersiz konusu olarak görmüş, ya da kendi deyişi ile, eseri üzerinde bir roman yazarının eseriyle çalışması gibi, zaman sınırlaması olmaksızın çalışabilmeyi ve istediği zaman bitirmeyi arzu etmiştir. Ünlü yönetmen bu konudaki rahat ama titiz yaklaşımını nükte dolu şu sözleriyle de yansıtmıştır: "Eğer bir gün Don Kişot'un biterse filminin adını 'Don Kişot'u ne zaman bitireceksin?' koyacağım."

Bilindiği gibi Don Kişot karakteri, beyaz perdede dünyaca ünlü pek çok oyuncunun doldurmaya, zenginleştirmeye ve genişletmeye çalıştığı, ancak romandan sinemaya aktarımı açısından sonsuz nüanslara ve farklı yüzlere sahip, canlandırılması oldukça zor bir kalıptır. Romanı okuyan izleyiciler, genellikle edebi metnin anlatım tadını ve özelliklerini sinema uyarlamalarında yakalamakta güçlük çeker. Oyuncuların romandaki kişilerle en ufak fiziksel benzeşmezlikleri karşısında bile olumsuz eleştiri yapmaya yönelirler.

Bunun en belirgin örneği 1915 yapımı 50 dakikalık siyah-beyaz ve sessiz çekilen A.B.D yapımı "Don Kişot"taki Wolfe Hopper'a yöneltilen eleştirilerdir. Hopper'ın rolü için fazlasıyla genç oluşu, iri yapılı ve sağlıklı bir görünümlü veren fiziksel özellikleri, deliliğin izine rastlanmayan kötü oyunculuğuyla da birleşince sadece eleştirilenler değil, izleyiciler de bu filmi başarısız bir uyarlama olarak değerlendirmiştir.

Bu önemli eserin, eleştirilerden en az payını alan uyarlamalarının animasyon dalındaki olduğuunun altını çizmek gerekir. Özellikle 1980 yılında Cruz Delgado tarafından tasarlanan "La Mancha'lı Don Kişot" adlı 26'şar dakikadan oluşan 39 bölümlük animasyon TV dizisi hakkında dünya basınında övgüyle söz edilmiştir. ABC gazetesi köşe yazarlarından Enrique del Corral, bu çizgi dizide Cervantes'in romanında yarattığı dünyaya sınırlar gözetilmeksizin ulaşıldığını söyleyip, çizgilerin yansıttığı hayal ve gerçeklik arasındaki zenginliğe değinmiştir⁵. İspanyolca'nın yanı sıra Türkçe de dahil olmak üzere 30 dile çevrilip dağıtımı yapılan bu animasyon "Don Kişot"a, Mandarin dilinde bile rastlanmak mümkündür.

İspanyol Sinematek'inin "Don Kişot'un yayınlanışının 400. yılı etkinliklerinde düzenlediği toplantıda, "Bonny ve Clyde" gibi başarılı filmlere imza atmış ünlü yönetmen Arthur Penn, Cervantes'in bu anıtsal eserini beyaz

⁵ Enrique del Corral, "Don Quijote o la obra bien hecha", el periodico diario de ABC, <http://www.quijote.tv/prensa2>.

perdeye taşımaya kalkışmayacağını itiraf etmiştir. Penn'e göre, eğer böyle bir uyarlamaya kalkışsaydı, çekeceği tüm zahmet mutlak bir başarısızlığa mahkum olacaktı. Her ne kadar ünlü yönetmen, Don Kişot'un beyaz perdeyi anlatım modeli olarak çokça etkilediğini ve hikaye anlatıcısı olarak sinema için gerekli olduğunu kabul etse de, bu yapıyla ilgili doğru aktarımın imkansızlığına kısaca şu sözlerle değinmiştir: "Kişot'ta konuşulan dil son derece önemlidir ve bu, sinemanın görselliğinin karşısında her zaman ikinci planda kalmalıdır, bu yüzden başarısızlık kaçınılmaz olurdu."

Yine aynı toplantıda İspanyol yönetmen José Saramago da Penn'in görüşlerine katılmış ve konuyla ilgili şu yorumu getirmiştir: "Eseri sinemaya uyarlamak çok kolaydır. Don Kişot ve Sancho Panza'nın söylediklerini es geçip sadece en eğlenceli ve gülünç bölümler seçilebilir. Ama benim için Don Kişot'un mızrağını yer değirmenlerine doğrultması önemli değil, sözcükler önemlidir."

Bazı edebiyat ve sinema eleştirmenleri, edebi eserlerin sinema uyarlamaları hakkında, orijinal metinden yapılan önemli çıkarmalar ve değişiklikler sonucunda hikayenin iki yazarlı hale dönüştürüldüğünü savunmaktadırlar. Santiago de Compostela Üniversitesi'nden Margarita Ledo Andiön, "*Literatura española y cine*" adlı kitapta yer alan yazısında, Alejo Carpentier'in 50'li yıllarda "*El Nacional de Caracas*" gazetesinde yayımlanan bu konu ile ilgili eleştirisine işaret eder. Carpentier şunları söylemektedir: "Don Kişot gibi büyük hikayelerin uyarlamalarından kaçınılmalıdır. Bugüne kadar kitaptaki karakterleri sinemaya uyarlamaya çalışanlara kötü şans eşlik etmiştir, yönetmenler ise romanda bulunan hayal gücünün görselliğe uyarlanamayacağını bir türlü görememişlerdir."⁶

Eleştirmenlerin Don Kişot uyarlamaları hakkında çoğunlukla fikir birliğine vardıkları diğer bir görüş ise "*film zamanı*" olarak adlandırılan sınırlı bir süre zarfında, kamera hareketine bağlı olarak yaratılan açık ve kapalı mekanlarla, okurun zihninde yarattığı ve hayal gücü ile desteklediği görüntülerle filmde yer alan görüntülerin tam olarak örtüşmediğidir. İspanyol yönetmen José Saramago, bu eseri sinemaya uyarlama zorlukları hakkında, bir yönetmenin bakış açısı ile şu sözleri sarf eder: "Öncelikle Alonso Quijano'nun konuşmasının son derece yoğun olması ve bunu sinemaya taşıırken senaristin bu konuşma ile ne yapacağını bilememesi ile aktarım sorunları başlıyor ve sonrasında çeşitlenerek devam ediyor."

⁶ Margarita Ledo Andiön, "*Literatura española y cine*", Ed. Complutense, Madrid, 2002, s.25-26.

Saramago'nun bu sözleri, ister istemez eserin sıra dışı anlatım özelliklerinden pek çoğunun beyaz perdeye yansımadağını akıllara getiriyor. Bunlara birkaç örnek olarak romanın 8. bölümünde⁷, romanın ilk anlatıcısının Toledo pazarında Arapça bir el yazmasına rastlayışı ve Seyyid Hamid Badincani'ye ait olan bu yazı sayesinde hikayeye devam edebildiği vurgulanır. Romanın ikinci bölümünde ise romanın ilk bölümünü okuduğunu belirten kişiler ortaya çıkar. Böylelikle anlatımdaki gerçekle kurgunun iç içe geçen tadına varılır. Edebiyat tarihinde rastlanan bir diğer sıra dışı durum ise, kurgu bir kişilik olan Don Kişot'un, Avellaneda'nın, ya da kendi sözleriyle *Cervantes'i tanıyan ve Galatea'yu okumuş olan rahibin* kaleme aldığı "Kişot" adlı romanı elinde tutup, buna taşlamalarda bulunmasıdır.

Romanda yakalanan tüm bu öncü edebi özelliklerin sinema diline yeterince aktarılamamış oluşu, ya da Sancho Panza'nın basit sağduyusu ile Don Kişot'un hesapsız ve yüce gönüllü çılgınlığının hep birbiriyle çatışıyor olmasının filmlere yeterince yansıyamaması, bu yapımları ne kadar özenli olurlarsa olsunlar "yetersiz" kılmıştır.

Cervantes'in asilzadesinin inatçı kişiliği ve romanın yorum çeşitliliği, günümüzde evrensel bir karakter olan Don Kişot'un belirleyici edebi özellikleriyle yansıtıldığı bir filmin varlığından söz etmeyi imkansızlaştırır. Arthur Penn ve José Saramago gibi, böyle bir işe kalkışmayacaklarını açıkça belirten yönetmenler bir yana, bu sinematografik imkansızlığa meydan okuyacak olan yönetmenler yeni denemelerle karşımıza tekrar tekrar çıkacaklardır. Görünen o ki, yüz yılı aşkın bir süredir çoğu yönetmenin bu zorluğa meydan okuduğu gibi, bundan sonrakiler de yer değirmenlerine karşı savaşımayı sürdüreceklerdir.

KAYNAKÇA

"Chaliapin as Quixote"- The New York Times, 24 Aralık 1934.

Cervantes, Miguel de, *El Ingenioso Hidalgo Don Quijote de La Mancha*, prólogo, edición de Alberto Blecus y Andrés Pozo, Madrid: Ed. Austral, 2005.

Corral, Enrique del, '*Don Quijote*' o la obra bien hecha, el periódico diario de ABC, <http://www.quixote.tv/prensa2>, 5 Ekim 2005.

F. Heredero, Carlos, *El Mundo*, suplemento *El Cultural*, 6-12 Ocak 2005.

⁷ Miguel de Cervantes, *El Ingenioso Hidalgo Don Quijote de La Mancha*, prólogo, Edición de Alberto Blecus y Andrés Pozo, Ed. Austral, Madrid, 2005, s. 23.

Ledo Andi3n, Margarita, "*Literatura espa3ola y cine*", Madrid: Ed. Complutense, 2002, s. 25-26.

"*Miguel de Cervantes Saavedra*", <http://www.us.imdb.com/name/nm0148859/>, 21 Ekim 2005.

"*Miguel de Cervantes en el cine*", <http://www.alohacriticon.com/viajeliterario>, 12 Ekim 2005.

Parla, Jale "*La Mancha'lı yaratıcı asilzade Don Quijote I*", sunuş bölümü, 4.bs., İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2001, s.9-29.

P3rez Betancourt, Rolando, "*Don Quijote en el cine*" , <http://www.cubarte.cult.cu/global>, 10 Ekim 2005.

Teksoy, Rekin, "*Rekin Teksoy'un Sinema Tarihi*", 2.bs., İstanbul: Oğlak Yayıncılık, 2005.

"*El Quijote en la Biblioteca Nacional*" (Madrid 2005) ve İstanbul Cervantes Enstitüsü'nde düzenlenen (2005) "*El Quijote en el cine*" adlı sergilerdeki film afişlerinden yararlanılmıştır.